

5. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України. Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: монографія / О. О. Бейдик. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. – 396 с.
6. Україна у 2006 році: внутрішнє і зовнішнє становище та перспективи розвитку : Експертна доповідь. – К.: «Славутич-Дельфін» ТОВ. – 2007. – 256 с.
7. Левада М. Є. Правова охорона культурної спадщини. Нормативна база: збірник документів / М. Є. Левада, М. Т. Пархоменко, О. М. Титова. – К.: ХІК, 2006. - 583 с.
8. Про охорону культурної спадщини. Закон України від 6 червня 2000 року, №1805–III // Відомості ВРУ. – 2000. – №39. - С.332.
9. Закон УРСР «Про охорону і використання пам'яток історії та культури». -К., 1980.
10. Жадько В.О. До проблеми збереження історичної спадщини та формування законодавчої бази/В.О. Жадько// Гілея: науковий вісник": Збірник наукових праць. - 2010. – Випуск 33. – С.6-12
11. Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Правова охорона культурної спадщини. Збірник документів. — К.: ХІК, 2006.
12. Гевель К.М. Проблеми та перспективи державного сферою збереження та охорони історико-культурної спадщини України/К.М. Гевель// Публічне адміністрування: теорія та практика: електронний вісник праць. – 2009.- випуск 2. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/index.html>
13. Горбик В. О. Проблеми дослідження і збереження пам'яток історії та культури в Україні / В. О. Горбик, Г. Г. Денисенко // Укр. іст. журнал. – 2004. – №12. – С.133–136

***Нагірняк Михайло Ярославович**
кандидат історичних наук, доцент
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності
skymikle@meta.ua*

«ДІМ ВІЙСЬКОВИХ ІНВАЛІДІВ» – АРХІТЕКТУРНИЙ ШЕДЕВР ЛЬВОВА

Твори мистецтва – неоціненне надбання людства, без якого неможливо уявити собі світової культури. Важливе місце в цьому надбанні займає архітектура, цей “кам'яний літопис світу” в якому втілилися провідні ідеї минулого і сучасності, колективний геній народів, їх слава і гордість.

Кожний народ пишається культурними здобутками своїх предків, бо в них він бачить не тільки своє минуле, а й сучасне і майбутнє. В архітектурі великою мірою відображаються провідні ідеї свого часу, і чим прогресивніші вони, тим вища їхня цінність для людства. Серед великої кількості пам'яток архітектури Львова об'єктом, винятковим з точки зору історико-культурної спадщини і масштабів будови, а також високого художнього рівня і стильової форми є монументальний комплекс Будинку інвалідів у так званій Пилиховській долині біля Кортумівки на Клепарові. Сама назва Кортумівка походить від імені губерніяльного радника Ернеста Кортума, який мав тут своє господарство. Саме після смерті Кортума 1811 року ця територія і перейшла в руки військових.

Будинок військових інвалідів постав в середині XIX ст. за проектом відомого віденського архітектора, одного з провідних майстрів Європи в середині і другій половині XIX ст., автора будинків парламенту, біржі у Відні, Академії наук в Афінах та інших громадських й житлових споруд Теофіла Едварда Гансена. Будівництво розпочалося під керівництвом Едварда Келлера 1855 року й було завершено 1863 року

Будинок інвалідів належить, безсумнівно, до найкращих зразків безпосередніх віденських запозичень в історії архітектури Львова й усїєї Галичини середини XIX ст. Одночасно будинок є одним з найважливіших творів, що представляють ранню творчість Т.Гансена. Він запроєктував для Львова будинок в неороманському стилі з фасадами, зведеними в простій цеглі (за кольором розділеній на жовті і червоні смуги). В архітектурі

будинку домінує монументалізм, реалізований шляхом великого розтягнення споруди (довжина фасаду 165 метрів).

Така форма будинку не викликає здивування. Т. Гансен звернувся до модної тоді в німецькій державі архітектури Rundbogenstil, яка народилася у другій чверті XIX століття, як спроба створення раціональної архітектури. Цікавим є і будівництво стін з повітряними каналами, які з'єднувалися з камінами (у літературі XIX ст. зустрічається як система "genebigua") для обігріву та підтримування однакової температури в усьому приміщенні.

На будівництво будинку інвалідів у Львові було виділено коштів в сумі 700 тис. злотих римських, використано землі п. Піліховського з дубовим лісом (21 морг і 33 кв. сажні землі). Крім того було дане розпорядження про безплатне використання міської цегельні. Згідно з представленим планом будівля за розмірами повинна була перевищувати усі існуючі великі будови такого типу. Положення місця забудови було досить вигідним і корисним. Користь полягала в тому, що будинок інвалідів не тільки завжди буде мати найчистіше повітря, досконалу джерельну воду, город, парк, але й місту послужить як чудова архітектурна ozdoba.

Споруда складається з репрезентативної центральної частини, виділеної в кутах вежами, та симетричних бокових крил, закінчених павільйонами.

Фасад будинку оздоблений мистецькими скульптурами та барельєфами. Для виконання цих робіт були запрошені скульптори Серве-Годібський Кипріан Ксаверійович та Пер'є Абель Марія. На фасаді будинку, з обох боків від гербу Австрійської держави стоять дві величні скульптури: Війни – в постаті чоловіка, який вириває меч з піхов і Миру – у постаті жінки у лавровому вінку з пальмою в лівій руці, а у правій – зі сувоям паперу. Біля її ніг лежать палітра і пензель, як символи науки і мистецтва. Ці скульптури на фасаді будинку оточені відповідними символами та трофеями, виконаними майстром зі щільного пісковика, заввишки двох метрів. Над протилежними брамами, як зовні так і всередині двору будинку розміщені чотири барельєфи, що символізують постаті жінок Воїна і Перемоги.

На фасаді будинку нараховується в загальній кількості 26 скульптурних елементів та 8 барельєфів (які збереглися у задовільному стані і до сьогодні). Багато елементів скульптурного оздоблення будинку в основному з внутрішньої сторони втрачені. До них відносяться статуї чотирьох найславніших австрійських фельдмаршалів і генералів про наявність яких повідомляла газета "Час" в 1858 році: архикнязя Кароля, графа Радецького, князя Шварценберга і графа Шліка. Не зберігся до наших днів і зал з фресками. Посвячений будинок інвалідів, що був збудований на кошт Франца Йосифа на землі, подарованій місцевою владою, призначався для солдат і офіцерів Галичини, непридатних до чинної військової служби.

Трьохповерхова будівля була розрахована на розміщення та утримання на пансіоні п'ятиста інвалідів. Центральна частина будови призначалась для офіцерів, обидва крила для унтер-офіцерів та солдатів. У чотирьох вежах у центральній частині будівлі було помешкання генерал-коменданта, там само знаходилась і канцелярія. Одне крило цього будинку було адаптовано до військового шпиталю, як філії гарнізонного, та для фабрики протезів.

Після повалення австро-угорської імперії дім інвалідів надалі зберіг своє призначення і знаходився в руках військових. В міжвоєнний період він використовувався як філія 6 Окружного військового шпиталю.

Після возз'єднання Західних областей України в єдину Україну в 1939-1941 рр. в будинку розташовувався 233 полк НКВС (в/ч 7480).

Під час Великої вітчизняної війни будинок не був пошкоджений і 10 серпня 1944 року в ньому знову розмістилася в/ч 7480.

В другій половині XX століття змінилося призначення будівлі: замок використовується як навчальний заклад. За рішенням Міністерства внутрішніх справ СРСР у травні 1954 року в приміщенні будинку було розміщене Київське пожежно-технічне училище, що було перейменоване у Львівське пожежно-технічне училище МВС СРСР.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 червня 2001 р. Львівське пожежно-технічне училище МВС України реорганізоване у Львівський інститут пожежної безпеки МВС України, а з 29 березня 2006 р. у Львівський державний університет безпеки життєдіяльності.

Доповненням до монументальної споруди Будинку інвалідів є “Каплиця військових інвалідів” – релігійна споруда спроектована і збудована одночасно з будинком інвалідів із західного його боку. Каплиця збудована з переплетінням неороманського та неоготичного стилів, оздоблена багатим декором, має вигляд хреста, вписаного в квадрат, зі спертим на пендентивах куполом. Пресвітерія замкнута абсидою. Візантійська декорація має модифікований характер. Барвний контраст цегли (червоної та жовтої у вигляді маленьких хрестиків) посилює настрій. Споруда має довжину 25 м., ширину – 20 м., висоту – 35 м.

До наших днів, на жаль, не збереглися скульптурні елементи оздобы. При вході до каплиці обабіч парадних сходів стояли чотири величні скульптури: Віри і Релігії, а також святих Петра і Павла. Над брамою було розміщене розп'яття висотою 4 метри. З правої та лівої сторони каплиці, за документальними даними, стояли статуї святих апостолів, виконані відомими львівськими скульпторами Ципріаном Годабським та Абелем Марією Пер'є. Статуї, а також хори та розпис в самій каплиці не збереглися.

Посвячення Будинку інвалідів відбулося з великою урочистістю 4 жовтня 1863 року в день іменин цісаря австрійської імперії Франца Йосифа. Уповноваженим єпископом, що мав провести цей релігійний акт був фельдсуперіор (високий чин представника церкви у війську) П. Брадовські. О 8 годині ранку за канонами католицької церкви була посвячена каплиця, а потім і сама будівля. Після посвячення єпископ звернувся з промовою до присутніх, серед яких здебільшого були військові. В своїй промові він вказав на значення закладу для інвалідів та висловив подяку міському керівництву за подаровану територію для будівництва будинку. Посвячення завершилося святковою Службою Божою та урочистим маршем. 11 жовтня 1998 року митрополитом Львівським та Сокальським Андрієм було освячено каплицю за канонами православної церкви як храм Покрови Пресвятої Богородиці.

На сьогоднішній день особовий склад Львівського державного університету докладає максимум зусиль для збереження архітектурного ансамблю колишнього будинку інвалідів, який є неоціненним надбанням культури та оздоблення міста Львова.

Список використаних джерел та літератури:

1. Державний архів Львівської області (ДАЛО). – Ф.2, Оп.4, Спр. 1146. Арк. 1-5.
2. Дім військових інвалідів / М. Нагірняк, М. Слободянюк // Енциклопедія Львова. Т. 2 / За ред. А. Козицького. – Львів : “Літопис”, 2008. – С. 94-97.
3. Каплиця “дому військових інвалідів” / М. Я. Нагірняк, Р. Г. Великий // Енциклопедія Львова. Т. 3 / За ред. А. Козицького. – Львів : “Літопис”, 2010. – С. 87.
4. Ткачук Р. Л. З історії будівлі Львівського інституту пожежної безпеки МНС України / М. Я. Нагірняк, Р. Л. Ткачук // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали третьої науково-краєзнавчої конференції. – Львів : видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – С. 295-303.
5. Pustrowany przewodnik po Lwowie i powszechnej wystawie krajowej. – Lwów, 1894. – S. 125-126.
6. Wiczkowski J. Lwów, jego rozwój i stan kulturalny oraz przewodnik po mieście. – Lwów, 1907. – S. 581-582.

Надольська Валентина Василівна

к.і.н., доцент кафедри документознавства і музейної справи

Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

nadolsk@rambler.ru

МУЗЕЙНИЙ ФЕСТИВАЛЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МІСТА

У період розгортання у світі різновекторних трансформаційних процесів музеї, продовжуючи залишатися хранителями культурної спадщини, переживають серйозні зміни, перетворюючись в систему, все більш відкритую суспільству. Все більшого значення набуває дозвіллева функція музею.

Основою для появи нових підходів у роботі з музейною аудиторією в останні десятиріччя стали синтез і поєднання з базовими формами музейної роботи (екскурсія, лекція,